

Cuprins

Introducere		7
Capitolul 1	Clopoței	31
Capitolul 2	Despre pantofi	61
Capitolul 3	Barbă, mantie și glugă	79
Capitolul 4	Când tu vei coborî din cer...	113
Capitolul 5	Brazi și petreceri	143
Capitolul 6	<i>Natalis dies</i>	181
Capitolul 7	O poveste despre sac	227
Concluzie		269
Bibliografie		277

Introducere

„Et dixit illis angelus: Nolite timere, pastores.“

„Și le spuse lor îngerul: Păstori, nu vă temeți!“

Luca II, 10

„O zi, cea mai bună dintre toate zilele bune din an, ajunul Crăciunului...“¹, iată cum ar putea începe prima pagină dintr-o cercetare foarte specială care ne va conduce până la limitele spațiului și timpului. Sau „A fost odată un clopoțel“ ori poate un papucel; a fost odată un măgar sau un cal și, de ce nu, un ren, iar ei știau să zboare; a fost odată o barbă albă, o mantie roșie mare, a fost odată o sanie, un sac etc.: atâtea moduri posibile de a începe această poveste despre Moș Crăciun, chiar dacă la prima vedere nu este foarte clar ce au în comun un măgar, un papuc, un clopoțel și cu atât mai mult un sac.

Totuși, înrudirea lor în ceea ce privește semnificațiile simbolice și poetice este atât de strânsă, încât chiar s-ar putea înlocui unul cu altul. Dar să începem cu începutul. Pornim de la constatarea că este cât se poate de evident că se potrivesc foarte bine ca accesorii ale unei figuri rotofeie, cumsecade și roșie în obraji, pe care o sărbătorim

în fiecare an, în timpul celor mai lungi nopți. Ele sunt cele care conferă identitate acestei siluete familiare și, în același timp, o dezvăluie, ca atâtea alte gene purtătoare ale unui lung trecut, ale unei foarte vechi amintiri.

Dar este adevărat că, așa cum se întâmplă întotdeauna în limbajul codat al poeziei, parabolei sau mitului, aceste obiecte și animale se abat ușor de la natura și rolul lor inițial și tocmai în acest decalaj se poate ascunde un surplus de sens. Hornuri, clopoței și bărbi slujesc în acest caz unui scenariu din timpuri străvechi, care se repetă în fiecare an la solstițiul de iarnă, în timpul Celor 12 Zile² (între Crăciun și Epifanie* sau pe o perioadă mai lungă, de la Ziua Tuturor Sfinților până la Întâmpinarea Domnului), dar care culminează cu 25 decembrie – odată cu Nașterea creștină; în Evul Mediu, Hristos este înainte de toate „cel care s-a născut de Crăciun“⁴³.

Despre Moș Crăciun s-au spus multe lucruri defăimătoare, uitând că este unul dintre cei care ne-au învățat să visăm și să intuim cu candoare, adică spontan, infinitul cu frumusețile lui impresionante. Copilul ajunge la sacru prin intermediul miraculosului. S-au spus despre Moș Crăciun o mulțime de naivități fermecătoare sau supărătoare, multe inexactități, ignorând evident lungul șir și ramificațiile descendenței antice care ni l-au transmis, fiind foarte adevărat că toate poveștile încep prin a fi o poveste

* Creștinii din întreaga lume încheie sărbătorile de iarnă pe 6 ianuarie. Pentru catolici, Epifania, a 12-a zi de Crăciun, este Ziua celor Trei Magi, adică ziua venirii regilor magi la Pruncul Iisus. Ortodocșii sărbătoresc pe 6 ianuarie Boboteaza, Botezul Domnului în râul Iordan de către Sfântul Ioan Botezătorul. Epifania („apariția/arătarea lui Dumnezeu“) este praznicul ce dezvăluie lumii Sfânta Treime prin Botezul Domnului. Ea marchează sfârșitul sărbătoririi Crăciunului. (n.tr.)

de familie! În special, am confundat figura lui blândă și durdulie cu intențiile comerciale cinice, care tind să ne invadeze lumea în decembrie, dar Moș Crăciun n-are nimic de-a face cu ele. Desigur, comercianții au jucat un rol în popularitatea lui, care a devenit cosmică, dar au exploatat pur și simplu doar suprafața personalității și a generozității lui, ceea ce, până la urmă, este meseria lor.

Dar, nu, Moș Crăciun nu este o invenție a vânzătorilor din Templu.⁴ Moș Crăciun este o manifestare respectabilă a unei foarte vechi povești, o întrupare asemenea celebrei sale copii sau rude, Moș Nicolae, cu care are în comun multe caracteristici; în afară de rudenia lor, cu siguranță sunt legați printr-o simpatie inițială, care a permis și a accentuat o contaminare profundă și reciprocă. Uneori, legătura dintre ei s-a discutat în termeni de filiație directă – Moș Crăciun ar „coborî” din Moș Nicolae* – mai mult pentru a-i contesta imediat validitatea.⁵

În opinia mea, problema se pune în termeni cu totul diferiți. Ceea ce contează nu este atât filiația, cât „asemănarea”, „analogia”, adică, în termenii semiologiei, jocurile contaminării analogice: ne aflăm pe tărâmul uriaș al poeziei, limbajului și mitului, ne aflăm pe continentul sacrului care nu poate fi cuprins cu gândul sau spus decât prin intermediul unor cifruri care au nevoie de cheie, prin intermediul reprezentărilor, al imaginilor, adică prin comparații. Pretenția de a ajunge la originile unei mari figuri ancestrale este pe cât de iluzorie, pe atât de zadarnică, așa cum este pentru un filolog încăpățănarea de a urmări manuscrisul **O**, arhetipul unui text antic: de exemplu, primul manuscris care vorbește despre Graal sau primul „Roland”, care ne-ar oferi în același timp și identitatea autorului.⁶

* Vezi ilustrația 6 (la finalul cărții).